

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΤΡΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΤΗΙ ΣΥΜΠΡΑΞΕΙ

ΒΛΑΣΙΟΥ ΣΚΟΡΑΕΛΩ, π. Διευθυντοῦ τοῦ Διδασκαλείου Πελοποννήσου, ΑΛΕΞΙΟΥ ΖΑΜΑΡΙΟΥ Διευθυντοῦ τῶν Ζαριφειῶν Διδασκαλείων ἐν Φιλιππουπόλει, ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ, Διευθυντοῦ τοῦ Διδασκαλείου Πελοποννήσου, ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ Δ. ΓΡΑΦΕΙΑΔΟΥ, ὑποδ. τοῦ Ὁρφανοτροφείου Χατζηκώστα.

ΕΝ ΤΗΙ ΗΜΕΔΑΠΗΙ
Συνδρομὴ ἑτησία προπληρωτέα
δραχ. 6

Παρακαλοῦμεν τοὺς καθυστεροῦν-
τας νὰ ἀποστείλωσιν αὐτὴν ἐν
συστημένῃ ἐπιστολῇ.

ΥΠΟ

Π. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

ΓΡΑΦΕΙΑ: Ὁδὸς Ἀναγνωστοπούλου ἀριθ. 16.

ΕΝ ΤΗΙ ΑΛΛΟΔΑΠΗΙ
Συνδρομὴ ἑτησία προπληρωτέα
φρ. χρ. 7

Ἀποστέλλεται διὰ συστημένης
ἐπιστολῆς εἰς μονόγλωσσα γραμ-
ματόσημα Τουρκίας (5 γρ.1 φρ.)

Ἄριθ. 7

Ἐν Ἀθήναις τῇ 20 Ἰουλίου 1893.

Ἔτος Β'.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ: Διδασκαλία τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ.— Περὶ κωφαλάλων διδασκάλων καὶ σχολείων αὐτῶν.— Ἐντυπώσεις ἐκ τοῦ ἀλφαβηταρίου τοῦ κ. Θ. Μιχαλοπούλου.— Βιβλιογραφία.

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ ΕΝ ΤΩ ΔΗΜΟΤΙΚῷ ΣΧΟΛΕΙῳ Β'

Ἡ διδασκαλία τῆς γλώσσης εἶναι ἐν τῶν σπουδαιοτάτων μαθημάτων τοῦ σχολείου. Ἡ γλῶσσα εἶναι ἡ ἐξωτερικεὺς τῶν σκέψεων τοῦ ἀνθρώπου καὶ διὰ τῆς γλώσσης μόνον δυνάμεθα νὰ εἰσελθῶμεν εἰς τὸ ἐργαστάσιον τοῦ πνεύματος καὶ φωτισθῶμεν καὶ ἡμεῖς καὶ κινήθωμεν εἰς παρομοίαν ἐργασίαν. Σκοπὸν δὲ ἔχει ἡ γλωσσικὴ διδασκαλία νὰ καταστήσῃ τοὺς μαθητὰς ἰκανοὺς ἔνθεν μὲν νὰ ἐννοῶσι τὰ διανοήματα τῶν ἄλλων ἐκφραζόμενα διὰ τῆς γλώσσης, ἔνθεν δὲ νὰ μεταδίδωσι καὶ αὐτοὶ εἰς τοὺς ἄλλους τί σκέπτονται κατὰ τρόπον σαφῆ καὶ εὐκρινῆ. Διὰ νὰ κατορθωθῇ δὲ ὁ σκοπὸς οὗτος πρέπει οἱ μαθηταὶ νὰ μάθωσι νὰ σκέπτονται πρῶτον μὲν ἐν τῇ γλώσσῃ ἔπειτα δὲ καὶ περὶ τῆς γλώσσης αὐτῆς, ἐν ἄλλαις λέξεις νὰ μορφωθῇ τῶν μαθητῶν τὸ γλωσσικὸν αἰσθημα καὶ ἔπειτα ἡ γλωσσικὴ συνειδήσις. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον κατορθοῦται διὰ τῆς ἀσκήσεως τῶν μαθητῶν νὰ ἐπιτυγχάνωσι τοῦ ὀρθοῦ καὶ ἐν τῇ κατανοήσει τῆς γλώσσης καὶ ἐν τῇ χρήσει αὐτῆς, χωρὶς νὰ γινώσκωσι τὸν λόγον· τὸ δὲ δεύτερον ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς γνώσεως τοῦ λόγου. Ἐν τούτῳ ἐρευνᾶται ἡ σχέσις τῶν τύπων πρὸς τὰ δι' αὐτῶν ἐκδηλούμενα διανοήματα καὶ ἀνευρίσκονται οἱ γλωσσικοὶ νόμοι ἢ κανόνες, οἷους διδάσκει ἡ γραμματικὴ.

Ἡ ὠφέλεια τῆς γλωσσικῆς διδασκαλίας εἶναι μεγάλη. Οὐ μόνον συντελεῖ εἰς τὴν αὐξήσιν τῶν γνώσεων τοῦ μαθητοῦ, ἀλλὰ καὶ μορφώνει αὐτόν, ὥστε νὰ ἀσκήσῃ ἐξουσίαν ἐπὶ τῆς γλώσσης καὶ νὰ δύναται νὰ ἐκφράξῃ τὰ διανοήματα αὐτοῦ ἀκριβῶς.

Γεννάται δὲ ἤδη τὸ ζήτημα, ἂν πρέπει ἡ γλωσσικὴ διδασκαλία νὰ γίνηται ἐν τῷ δημοτικῷ scho-

λείῳ καὶ ἐν τίνι ἐκτάσει. Περὶ τούτου ὑπάρχουσι διάφοροι γνώμαι. Πρὸ πολλοῦ εἶναι εἰσηγμένη παρ' ἡμῶν καὶ ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ ἡ διδασκαλία τῆς γλώσσης κατὰ τὸν τρόπον καθ' ὃν διδάσκειται αὐτὴ καὶ ἐν τοῖς ἀνωτέροις σχολείοις, ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς καὶ γυμνασίοις. Ἡ μέθοδος τῆς διδασκαλίας τῆς ἀρχαίας γλώσσης ὑπῆρξε ἐνταῦθα τὸ πρότυπον, ὃ ἐμιμήθησαν οἱ διδάσκαλοι. Καὶ τὸ πλῆθος τῶν γραμματικῶν τῶν γεγραμμένων πρὸς χρῆσιν τῶν δημοτικῶν σχολείων ἀποδεικνύει ὅτι ἡ τοιοῦτοτρόπως γινομένη διδασκαλία πρὸς οὐδὲν προσκρούει παρὰ τοῖς διδασκάλοις. Ἐν τούτοις πρέπει νὰ ἐξακριβωθῇ, ἂν εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνηται διδασκαλία τῆς γλώσσης κατὰ τὴν γραμματικὴν ἢ ἂν δὲν εἶναι κάλλιον κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν νὰ προστιθῆται ὅτι εἶναι χρήσιμον νὰ γινώσκωσι οἱ μαθηταὶ ἐκ τῆς γραμματικῆς, ἢ τέλος ἂν δὲν δύναται ἐντελῶς καὶ νὰ λείπῃ ἐκ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου πᾶσα γραμματικὴ διδασκαλία. Περὶ τοῦ πρώτου ζητήματος, ἂν πρέπει ἡ γραμματικὴ νὰ ἀποτελῇ ἕδιον μάθημα ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ καὶ νὰ διδασκῆται ἰδιαιτέρως, ἢ μᾶλλον ἐπικρατοῦσα σήμερον γνώμη ἐν Εὐρώπῃ εἶναι ὅτι δὲν πρέπει τὸ τοιοῦτο νὰ γίνηται. Ἡ δὲ δευτέρα γνώμη, καθ' ἣν οἱ μαθηταὶ διδάσκονται τὴν γραμματικὴν ἐκ τῆς ἀναλύσεως κειμένου, οἷον εἶναι τὸ ἀναγνωστικὸν βιβλίον ἔχει πολλοὺς ὀπαδοὺς, ἢ δὲ τρίτη ἀκούεται ἐδῶ κ' ἐκεῖ καὶ μάλιστα ὅταν πρόκηται περὶ τῶν ἀδιαιρέτων σχολείων. Πρὶν δὲ εἰσελθῶμεν εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἐξέτασιν ἐκάστης τῶν γνώμων τούτων, καλὸν εἶναι νὰ παρακολουθήσωμεν τὸ ζήτημα τοῦτο ἱστορικῶς κατὰ τὴν θεελλῶδη αὐτοῦ πορείαν ἐν Γερμανίᾳ, ὅπερ ἀπησχόλησε ἐκεῖ τοὺς μεγίστους τῆς χώρας γλωσσολόγους καὶ παιδαγωγικούς.

Ἡ διδασκαλία τῆς μητρικῆς γλώσσης μέχρι τῆς 17 ἑκατονταετηρίδος ἦτο ἀποκεκλεισμένη τῶν δημοτικῶν σχολείων τῆς Γερμανίας, ἢ δὲ γλῶσσα ἐν

ἢ ἠσκούντο οἱ μαθηταὶ ἦτο ἡ λατινική. Ὡς πρὸς δὲ τὴν μητρικὴν γλῶσσαν, τούτην ἐμάθησαν οἱ ἄνθρωποι παρὰ τῆς μητρὸς των καὶ ἐκ τῆς καθ' ἡμέραν ἀνατροφῆς. Πρῶτος δὲ ὁ Ratke ἐν ἀρχῇ τῆς 17 ἑκατονταετηρίδος ἀπεπειράθη νὰ διδάξῃ πρὸ πάσης ἄλλης γλώσσης τοὺς μαθητὰς του τὴν μητρικὴν των γλῶσσαν. Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα δὲν εὔρε μισητὰς καὶ μόλις κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς 18 ἑκατονταετηρίδος διὰ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Gottsched καὶ Adelung κατορθώθη, ἐν τοῖς ἀνωτέροις ὁμοῦ σχολείοις, νὰ προστεθῇ καὶ ἴδιον μάθημα ἡ μητρικὴ γλῶσσα. Εἰς τὰ δημοτικὰ δὲ σχολεῖα εἰσῆχθη τὸ μάθημα τοῦτο κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους. Καὶ σκοπὸς τῆς διδασκαλείας ταύτης ἦτο καθαρὸς προκτικὸς, νὰ μάθωσι δηλ. οἱ μαθηταὶ καὶ ἐννοῶσι τὴν γλῶσσαν καλῶς καὶ νὰ ὁμιλῶσι καὶ νὰ γράψωσι αὐτὴν ὀρθῶς. Πρὸς τοῦτο δὲ μετεχειρίσθησαν κατ' ἀρχὰς τὴν συνθετικὴν μέθοδον, τὴν διὰ τῶν γραμματικῶν κανόνων ὁδηγίαν πρὸς ὀρθὴν τῆς γλώσσης χρῆσιν. Καὶ τοῦτο διήρκεσε καθ' ὅλον σχεδὸν τὸν 18 αἰῶνα. Ἐν εἴτει ὁμοῦ 1799 ὁ Wilmsen ἐξέδωκεν ἐν Βερολίῳ σύγγραμμα ἐπιγραφόμενον «ὁδηγὸς πρὸς σκοπικὸν ἄσκησιν τῶν μαθητῶν ἐν τῇ γερμανικῇ γλώσσῃ ἐπὶ παραδειγμάτων καὶ ἀσκήσεων.» Διὰ τοῦ βιβλίου τούτου καὶ ἄλλων ἃ ἐξέδωκεν ὁ Wilmsen, εἰσάγει ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς γλώσσης τὴν ἀναλυτικὴν μέθοδον, ἐκ τῶν παραδειγμάτων δηλ. εἰς τὸν κανόνα. Ἐπειδὴ δὲ τὸ πρᾶγμα κατ' αὐτὴν τὴν μέθοδον ἐνέχει τι τὸ μονότονον καὶ ἀηδές, συμβουλεύει νὰ γίνωνται θεματογραφίαι ἵνα διατηρῆται ἡ αὐτενέργεια τῶν μαθητῶν καὶ προάγῃται τὸ ἐνδιαφέρον αὐτῶν εἰς τοιοῦτου εἶδους ἐργασίας. Οὕτω π. χ. δίδει ὑποκείμενα καὶ ἀπαιτεῖ ὅπως οἱ μαθηταὶ ἀποτελέσωσι προτάσεις συνάπτουτες αὐτοῖς κατηγορούμενα κατάλληλα. Ἐπ' ἴσης συμβουλεύει οἱ μαθηταὶ ἐνεργητικὴν σύνταξιν νὰ μετατρέπωσι εἰς παθητικὴν, νὰ διακρίνωσι τὰ συνώνυμα καὶ νὰ κἀνωσι τούτων ὀρθὴν χρῆσιν ἐν τῷ λόγῳ, νὰ εἰρίσκωσι τὰ παράγωγα ὀνόματα καὶ τὰ τοιαῦτα. Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης γίνεται ἀρχὴ τῆς αὐτενέργειας τῶν μαθητῶν καὶ καταβάλλεται προσπάθεια νὰ παύσῃ ὁ μηχανισμὸς καὶ ἡ ἀπερικεφία τῶν πλειοτέρων γραμματικῶν, οἵτινες ἀπῆλθον νὰ μαθάνωσι οἱ μαθηταὶ τοὺς κανόνας ἀπὸ στήθους, νομίζοντες ὅτι ἡ γνώσις τοῦ κανόνος εἶναι καὶ γνώσις τῆς γλώσσης. Μετὰ τὴν πρόσδοκον δὲ ταύτην ἐνεφανίσθη ἐν τοῖς σχολείοις καὶ ἡ τάσις, ὅπως οἱ μαθηταὶ ἐννοῶσι τί λέγουσι καὶ πρὸς τοῦτο διαωργανώθησαν ἴδιαι ἀσκήσεις αἱ πολύκροτοι ἀσκήσεις πρὸς νόησιν» (Denkubugen), δι' ὧν προήγετο καὶ ἡ γλωσσικὴ τῶν μαθητῶν μόρφωσις· διότι μετὰ τὰς ἀσκήσεις πρὸς τὸ ὀρθῶς νοεῖν ἦτο συνδεδεμένη καὶ ἡ ἄσκησις πρὸς τὸ ὀρθῶς ἐκφράζεσθαι. Ἐν τῇ τάσει δὲ ταύτῃ προφαίνεται τῆς γλώσσης ὁ εἰδολογικὸς σκοπός, καθ' ὃν ὁ ἄνθρωπος πορίζεται ἐκ τῆς διδασκαλείας τῆς γλώσσης πλὴν τοῦ κέρδους τῶν γνώσεων

καὶ τὴν ἄσκησιν εἰς τὸ σκέπτεσθαι καὶ οὕτω γίνονται νοημονέστερος καὶ κριτικώτερος.

Ὁ εἰδολογικὸς οὗτος τῆς διδασκαλείας τῆς γλώσσης σκοπὸς ἀνεφάνη καθαρῶτατα εὐθύ, ὡς ἀνεφάνη ἡ γλωσσολογικὴ ἐπιστήμη, ἧς ἐξοχος ἀντιπρόσωπος εἶναι ὁ Κ. Βεκκῆρος. Κατὰ τὴν γλωσσολογίαν τὸ τυπικὸν τῆς γλώσσης εἶναι κλεισὴ ἡ ἀνοίγουσα εἰς τὸν μαθητὴν τὴν πύλην, ἵνα εἰσαχθῇ καὶ ἐγνωσῇ τὸ ἐργοστάσιον τοῦ πνεύματος. «Μαθητῶν ὁ μαθηθῆς τὸν σχηματισμὸν τοῦ λόγου καὶ τοὺς τύπους τῶν λέξεων βλέπει πῶς τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα μεταβάλλει τὸν περικυκλοῦντα αὐτὸν κόσμον εἰς κόσμον ἐννοιῶν, πῶς τὸν κόσμον τοῦτον τῶν ἐννοιῶν χωρίζει κατὰ πρῶτον μὲν εἰς ἐννοίας τῶν πραγμάτων, τὰ ὅποια ὑπάρχουν καὶ εἰς ἐννοίας τῶν ἐνεργειῶν τῶν πραγμάτων καὶ ἔπειτα καὶ ταύτας καὶ ἐκείνας κατὰ γέννη καὶ εἶδη ἀνάγει καὶ κατατάσσει εἰς ποικίλας διακρίσεις καὶ εἰς νόμους. Καὶ κατόπιν μαθητῶν ὁ μαθητῆς τὰ εἶδη τοῦ λόγου ἐν τῇ συντάξει διδάσκει νὰ γινώσκῃ καὶ νὰ διακρίνῃ τὰς σχέσεις τῶν πραγμάτων, δι' ὧν τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα νοεῖ τὰς ἐννοίας τῶν πραγμάτων καὶ τὰς ἐνεργείας αὐτῶν. Διὰ τῆς ἐνεργείας ταύτης διδασκόμενος ὁ μαθητῆς νὰ κατανοῇ τὴν μητρικὴν του γλῶσσαν κατανοεῖ τὰ ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐκτου νόησι καὶ κρίσει γινόμενα καὶ τοὺς νόμους αὐτῶν καὶ ὅλη ἡ γλωσσικὴ διδασκαλία ἀποβαίνει οὕτω διηλεκτικὴ ἄσκησις πρὸς ἐρευνᾶν καὶ εὑρεῖν τῶν σχέσεων, καθ' ἃς ὁ νοῦς διακρίνει τὰς ἐννοίας, καὶ τῶν νόμων, καθ' οὓς συνδέει ταύτας νοῶν καὶ κρίνων. Ὡς ὁ Θεὸς ἔφερεν ἐμπρὸς εἰς τὸν πρῶτον ἄνθρωπον πάντα τὰ ζῶα, ἵνα δώσῃ εἰς ἕκαστον τούτων τὸ ὄνομά του, οὕτω πρέπει καὶ ὁ διδάσκαλος νὰ φέρῃ εἰς τὸν μαθητὴν τὸν ἐσωτερικὸν κόσμον τοῦ παραστατικοῦ καὶ νοητικοῦ αὐτοῦ βίου.» Διὰ τῶν θεωριῶν τούτων ἡ γλωσσικὴ διδασκαλία ἐπιδιώκει ὡς σκοπὸν οὐ μόνον τὸ νοεῖν ἐν τῇ γλώσσῃ καὶ διὰ τῆς γλώσσης ἀλλὰ καὶ τὸ νοεῖν περὶ τῆς γλώσσης δηλ. δὲν ἐπιδιώκει μόνον τὴν ὀρθὴν ἐκφρασίαν ἀλλὰ καὶ τὴν μετὰ λόγου ἐκφρασίαν. Τοῦ Βεκκῆρου αἱ ἰδέαι εὔρον πολλοὺς ὀπαδοὺς καὶ μετ' ἀκαταπονήτου ἐνεργείας ἐζήτησαν οἱ θιασῶται αὐτοῦ διὰ τῆς ἀναλυτικῆς τῆς γλώσσης διδασκαλείας νὰ ποιήσωσι τοὺς μαθητὰς δεξιωτέρους περὶ τὸ νοεῖν καὶ κρίνειν. Ἐνδιαφερόμενοι ὁμοῦ μᾶλλον εἰς τοὺς τύπους τῆς γλώσσης ἠμέλησαν δυστυχῶς τῆς οὐσίας καὶ οὕτω κατέστη ἡ γλωσσικὴ αὐτῶν διδασκαλία διὰ τοῦ πλήθους τῶν τεχνικῶν ὀρων πρὸς διακρίσιν τῶν λογικῶν κατηγοριῶν ἀηδῆς καὶ ἀνωφελῆς τοῦ πνεύματος καταπόνησις. Εἰς τοῦτο δὲ συνετέλεσε καὶ ἡ ἀμέλεια περὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν προτάσεων, εἰς τὸ περιεχόμενον τῶν ὁποίων οὐδεμίαν ἐίδον προσοχὴν, διότι δὲν ἀπέβλεπον εἰς τὴν οὐσίαν, ἀλλ' εἰς τοὺς τύπους μόνον. Πρὸς ἀποφυγὴν τοιοῦτων ἀτοπημάτων ἐζήτησαν σοφοὶ παιδαγωγικοὶ νὰ γίνηται ἡ γλωσσικὴ διδασκαλία οὐχὶ πλέον ἐπὶ παραδειγμάτων, ἀλλ' ἐπὶ τεμαχίων λόγου συνεχοῦς

καὶ σκοπὸς τῆς διδασκαλείας νὰ μὴ εἶναι μόνον ἡ γνώσις τῶν τύπων, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀντίληψις τῆς ἐννοίας. Ἐξηρητήθη δὲ ἡ ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ καλοῦ ἀναγνωσματορίου. Καὶ τοῦτο ἐγένετο ἀφορμὴ νὰ ἀναφανῇ ὄχι ἀφθονία ἀλλὰ κατακλυσμὸς ἀναγνωσματορίων, δι' ὧν ἐπιδιώκεται καὶ ἡ γλωσσικὴ μόρφωσις τῶν μαθητῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ διανοητικὴ, προσέτι, δὲ καὶ ἡ μετάδοσις ὠφελίμων πρὸς τοὺς μαθητὰς γνώσεων. Ἐπειδὴ δὲ πάντες οἱ σκοποὶ οὗτοι εἶναι διάφοροι καὶ ἀντίθετοι, ἠδύνατο οἱ διδάσκαλοι εὐκόλως ν' ἀποπλανηθῶσι καὶ ἄλλοτε μὲν νὰ ἐμμένωσι περισσότερο εἰς τὸν ἕνα, ἄλλοτε δὲ εἰς τὸν ἄλλον σκοπὸν καὶ οὕτω νὰ ἐπέρχεται βλάβη εἰς τὴν μόρφωσιν τῶν μαθητῶν. ἠδύνατο π. χ. ἄλλοι μὲν διδάσκαλοι νὰ ἐμμένωσιν ἀποκλειστικῶς ἡ τὸν πλεῖστον χρόνον ἐν τῇ γλωσσικῇ τοῦ κειμένου ἐρευνῇ, ἐν τῇ τεχνολογίᾳ, ἄλλοι δὲ ἐν τῇ ἐρευνῇ τοῦ περιεχομένου καὶ οὕτω νὰ ἀναφαίνωνται τὰ πλημμελήματα καὶ ἐνταῦθα, ὅσα ἐν τῷ παρελθόντι εἶχον καταδειχθῆ καὶ κατακριθῆ. Διὰ τοῦτο ἀνεφάνησαν σπουδαῖοι ἄνδρες, ὡς ὁ Πάλμερος καὶ ἄλλοι, οἵτινες ἐζήτησαν νὰ διδάσκηται χωριστὰ ἡ γραμματικὴ ὡς ἴδιον μάθημα ὡς ἦτο καὶ πρότερον. Ἀλλὰ καὶ τὴν γλωσσικὴν διδασκαλίαν οἷαν εἰσηγήσαντο ὁ Βεκκῆρος καὶ ὁ Βούρστιος δριμύτατα κατέκριναν ἄλλοι, ὃ δὲ Βακκερνάγγελος ἐκάλεσεν αὐτὴν πνευματικὸν ἀνανισμὸν. Ὁ Ρουμλίνος θεωρεῖ πᾶσαν θεωρητικὴν γλωσσικὴν διδασκαλίαν, ἐν τῇ μητρικῇ γλώσσῃ ὡς ἄσκοπον καὶ ὄχληρὰν καὶ ἀηδῆ καὶ εἰς τοὺς διδασκάλους καὶ εἰς τοὺς μαθητὰς, ἐν ὅπῳ δὲν ὑπάρχει ὁ μαθητῆς ὄριμος πρὸς ἐπιστημονικὴν τοῦ πράγματος ἐξέτασιν. Συμβουλεύει δὲ τὰ ἐξῆς πρὸς γλωσσικὴν μόρφωσιν τῶν μαθητῶν: «Δότε εἰς τὸν μαθητὴν ἐν βιβλίῳ ἀνά χειρας, ἀνάγνωτε μετ' αὐτοῦ αὐτὸ πολλάκις καὶ μετ' ἐπιστάσεως, δότε ἐξ αὐτοῦ νὰ ἀντιγράψῃ, νὰ ἀπομνημονεύσῃ, νὰ κἀμῃ περιλήψεις, νὰ γράψῃ κατὰ μίμησιν αὐτοῦ, νὰ ἔχῃ πρὸ αὐτοῦ ἕνα συγγραφεῖα, νὰ στρέψῃ τὸν νοῦν του εἰς μίαν ὀρισμένην ὕλην, νὰ συγκεντρώσῃ αὐτὸ εἰς μίαν ὀρισμένην ὑπόθεσιν καὶ τὸ πρᾶγμα αἴφνης γίνεται εὐκολώτατον, ὅπερ πρότερον ἐφαίνετο δυσχερές, ὁ μαθητῆς θὰ μάθῃ τὴν μητρικὴν του γλῶσσαν καὶ καλῶς καὶ ἀκριβῶς.» Ὁ δὲ Βοίλτερος λέγει περὶ τούτου τὰ ἐξῆς: «Ἡ γραμματικὴ τῆς μητρικῆς γλώσσης ἐπεξεργασία ὑπερβαίνει τὴν ἀντίληψιν τῶν παιδῶν τοῦ δημοτικοῦ σχολείου» διότι τοῦτο ἄγει εἰς τὴν περὶ τῆς γλώσσης σίψιν, προϋποθέτει ἄρα τὴν γνώσιν αὐτῆς». Ὁ δὲ μέγας γλωσσολόγος Ἰάκωβος Γρίμμιος ἐχαρκτήρησε τὴν διδασκαλίαν τῆς γραμμικῆς ἐν τῷ σχολείῳ ὡς «ἀνυπολόγιστον μικρολογίαν», ἣν θὰ ἐδυσκολεύετο πολὺ νὰ ἐννοήσῃ τις τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων ἢ Ῥωμαίων ἐπανερχόμενος εἰς τὴν ζωὴν. Διὰ τῆς τοιαύτης διδασκαλείας καταστρέφεται ἡ ἐλευθερία τοῦ παιδὸς γλωσσικὴ ἀνάπτυξις καὶ παραγνωρίζεται θεσπέσιον τῆς φύσεως μέτρον, ὅπερ παρέχει ἡμῖν ὁμοῦ μετὰ τὸ μητρικὸν γὰλα

τὸν λόγον ὃν θέλει νὰ εἶδῃ κρατυνόμενον ἐν τῇ περιοχῇ τῆς οἰκογενείας. Ἡ γλῶσσα εἶναι ὡς πᾶν φυσικὸν καὶ ἠθικὸν ἀνεπαίσθητόν τι, μυστηριώδες, ὅπερ ἐμφυτεύεται ἐν τῇ πρώτῃ ἡλικίᾳ καὶ διαπλάσσει τὰ φωνητήρια ἡμῶν ὄργανα καταλλῆλως πρὸς τὰς ἰδιοφυεῖς τῆς μητρικῆς γλώσσης φωνάς, τὰς κλίσεις, τὰς τροπὰς, πρὸς τὴν σκληρότητα καὶ μαλακότητα αὐτῶν. Τοιοῦτο βαθέως τεθεμελιωμένον οἰκοδόμημα κατὰ τοὺς φυσικοὺς νόμους τῆς σοφῆς φειδωλίας ἀνεγειρόμενον εἶναι ἀδύνατον νὰ προαχθῇ καὶ εὐδωθῇ διὰ τῶν ἀφηρημένων, νοσερῶν καὶ πλημμελῶν κανόνων τῶν γραμματικῶν. Οἱ γνήσιοι ποιηταὶ ἐδειξαν χωρὶς νὰ συμβουλευώμεθα καμίαν γραμματικὴν, ὅτι δύνανται νὰ διαχειρίζωνται τὴν ὕλην, τὸ πνεῦμα καὶ τοὺς κανόνας τῆς γλώσσης ὁλοκρῶς διαφόρως τῶν γραμματικῶν καὶ τῶν λεξικογράφων. Πρὸ 600 ἐτῶν ἠπίστατο (δηλ. ἔκαμε καθ' ἡμέραν χρῆσιν) πᾶς χωρικός τοιαύτας λεπτότητας καὶ τελειότητος τῆς μητρικῆς γλώσσης του, ἃς οὐδὲ κατ' ὄνειρον ἠδύνατο νὰ φαντασθῶσι οὐδὲ οἱ κάλλιστοι τῶν σήμερον γραμματικῶν. Κοράσια καὶ γυναῖκες, αἵτινες δὲν ἰταλαιπωροῦντο τότε ἐν τοῖς σχολείοις ὅσον σήμερον, προέφερον καθαρώτερον τὰς λέξεις, ἐποθετοῦν αὐτὰς κατὰ τρόπον θελκτικώτερον καὶ ἐξέλεγον αὐτὰς φυσικώτερον, ἐπειδὴ αὐταὶ ἐσχηματίζοντο κατὰ τὰς ἀναφανομένας ἀνάγκας, ἡ δὲ πλαστικότης καὶ λεπτότης τῆς γλώσσης οἰκοθεν συμβαδίζει μετὰ τὴν πνευματικὴν τοῦ ἀνθρώπου πρόσδοκον. Ἐξ ὅσων ἀνωτέρω ἀνεπτύξαμεν φαίνεται ὅτι δύο εἶναι ἐκ διαμέτρου ἀντίθετοι περὶ τῆς γλώσσης θεωρίαι ἡ μὲν μία ἡ εἰδολογικὴ, ἧς ἀντιπρόσωπος εἶναι ὁ Βεκκῆρος, ἡ δὲ ἡ πραγματικὴ, ἧς ἀντιπρόσωπος εἶναι ὁ Γρίμμιος. Πρὸς συμφιλίωσιν τῶν δύο τούτων διδασκαλιῶν ἀνεφάνη καὶ τρίτη ἡ λεγομένη πρακτικὴ θεωρία, καθ' ἣν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς γλώσσης ἐπιδιώκεται γνώσις τῆς γλώσσης θεωρητικὴ καὶ δεξιότης πρὸς χρῆσιν αὐτῆς. Τοιοῦτο ἐπιδιώκει ἡ θεωρία αὕτη διὰ τῆς γλωσσικῆς ἐπεξεργασίας κειμένων ἐκ τοῦ ἀναγνωσματορίου. Ἐπειδὴ δὲ τὸ πρᾶγμα καταντᾷ ἐνταῦθα δυσκολώτερον ἢ διὰ τῆς συστηματικῆς διδασκαλείας τῆς γραμματικῆς, πολλοὶ τῶν πρακτικῶν παιδαγωγικῶν ἐν Γερμανίᾳ ἠσχολήθησαν διὰ τῆς δημοσιεύσεως γλωσσικῶν ὁδηγῶν νὰ καταστήσωσι δυνατὴν τὴν ἐφαρμογὴν τῆς μεθόδου ταύτης ὑπὸ παντὸς δημοδιδασκάλου. Τοιοῦτοι δὲ πρακτικοὶ μεταξὺ τῶν ἄλλων εἶναι ὁ Kehr καὶ ὁ Kellner. Ἡ ἀξία δὲ τῆς μεθόδου ταύτης ἐγκρίεται ἐν τούτῳ ὅτι οἱ μαθηταὶ τοὺς τύπους τῆς γλώσσης βλέπουσι εἰς διήγημά τι συνεχῆ καὶ ἐνικίον, ἐξ οὗ μόνον τῇ βοήθειᾳ τοῦ διδασκάλου συλλέγουσι τοὺς τύπους τῆς γλώσσης, χωρὶς ἐν τούτῳ νὰ θυσιάζηται οὔτε τὸ πραγματικὸν οὔτε τὸ τεχνικὸν μέρος τοῦ διηγήματος. Ἡ μέθοδος αὕτη εἶναι ἡ ἀρίστη πασῶν, ἀλλὰ καὶ δυσχερεστάτη καὶ ἀπαιτεῖ δεξιότατον διδάσκαλον.

Ἐκ τῆς ἱστορικῆς ταύτης ἐκδρομῆς δυνάμεθα

ταῦτα νὰ συναγάγωμεν ὡς κέρδος ὅτι ἡ διδασκαλία πάσης γλώσσης δύναται εἰς τρεῖς σκοποὺς νὰ ἀποβλέπη. 1. Εἰς σκοπὸν καθαρῶς πρακτικὸν ἢ ἐμπειρικόν, ἐὰν ζητῶμεν νὰ συνηθίσωμεν τὸν μαθητὴν εἰς τὴν ὀρθὴν χρῆσιν τῆς γλώσσης καὶ ἐν τῇ ὁμιλίᾳ καὶ ἐν τῇ γραφῇ αὐτῆς. 2. Εἰς σκοπὸν καθαρῶς μορφωτικὸν τῆς διανοίας, πρὸς λογικὴν μὀρφωσιν, ἐὰν ζητῶμεν διὰ τῆς γλώσσης νὰ γυμνάσωμεν τὸν νοῦν τοῦ μαθητοῦ εἰς τὸ σκέπτεσθαι ὅτι λαλεῖν οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ σκέπτεσθαι μεγαλοφώνως. Τὸ τοιοῦτο καλοῦσι καὶ εἰδολογικὸν (Formale) τῆς γλώσσης σκοπὸν καὶ 3. Εἰς σκοπὸν καθαρῶς πραγματικὸν ἢ ὕλικόν, ἐὰν ζητῶμεν νὰ μεταδώσωμεν εἰς τὸν μαθητὴν παντοίας γνώσεις μόνον καὶ οὐδὲν ἄλλο διὰ τῆς γλώσσης. Καὶ οἱ τρεῖς οὗτοι σκοποὶ ἐξάγονται ἐκ τῆς φύσεως αὐτῆς τῆς γλώσσης. Διότι ἐν ἐκάστη γλώσσῃ περιέχονται τρία στοιχεῖα ἢ λέξεις, ἡ ἔννοια καὶ τὸ πρᾶγμα. Εἶναι δὲ αἱ λέξεις σύμβολα τῶν ἐννοιῶν καὶ ὀνόματα τῶν πραγμάτων. Ἡ λέξις π. χ. μῆλον εἶναι ὄνομα τοῦ πράγματος μῆλου ἀλλὰ καὶ σύμβολον τῆς ἐννοίας αὐτοῦ. Καὶ ἵνα κατανοῶνται αἱ λέξεις πρέπει νὰ διδάσκωνται ὁμοῦ μὲ τὰ πράγματα αὐτά. Ὁ Κομμένος εἶπεν λίαν ὀρθῶς ἐν τῇ μεγάλῃ Διδακτικῇ τοῦ κεφ. 19 σελ. 162 τὰ ἐξῆς:

«Κατὰ ταῦτα αἱ λέξεις πρέπει νὰ διδάσκωνται καὶ νὰ ἐκμανθάνωνται αείποτε συνδεδεμένοι μὲ τὰ πράγματα ὡς ἀγοράζονται, πωλοῦνται καὶ μεταφέρονται ὁ οἶνος μὲ τὸ ἀγγεῖον, τὸ ξίφος μὲ τὸ θηκάριον, τὰ ξύλα καὶ οἱ καρποὶ μὲ τοὺς φλοιούς. Διότι τί ἄλλο εἶναι ἡ λέξις ἢ ἡ θήκη τοῦ πράγματος; Οἰανδήποτε γλώσσαν καὶ ἂν μανθάνωσιν οἱ παῖδες καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν μητρικὴν, πρέπει τὰ διὰ λέξεων σημαίνοντα πράγματα νὰ σαφηνίζονται. Καὶ τάνάπαλιν ὅτι βλέπουσι, ἀκούουσι, γεύονται, ἄπτονται οἱ μαθηταί, πρέπει νὰ διδάσκωνται νὰ ἐκφράζονται αὐτὰ διὰ τῆς γλώσσης, ὥστε ἡ γλώσσα νὰ συμβαδίζῃ παραλλήλως μὲ τὴν διανοίαν καὶ τελειοποιῆται. Κατὰ ταῦτα ὁ κανὼν ἐνταῦθα δύναται νὰ διατυπωθῇ οὕτως: Ὅσα κατανοῇ τις, αὐτὰ μόνον πρέπει νὰ ἐκφράζῃται καὶ τάνάπαλιν περὶ ὧν ὁμιλεῖ τις, ἀνάγκη καὶ νὰ κατανοῇ αὐτά. Εἰς οὐδὲνα πρέπει νὰ ἐπιτρέπηται νὰ ὁμιλῇ περὶ πραγμάτων, ἃ δὲν ἐννοεῖ, ἢ νὰ ἐννοῇ τι, ὃ δὲν δύναται νὰ ἐκφράσῃ. Διότι ὁ μὴ δυνάμενος νὰ ἐκφράσῃ τὰ διανοήματα του εἶναι εἰδωλὸν καὶ ὁ ὁμιλῶν καὶ μὴ ἡξέυρων τί λέγει εἶναι ψιττακός». (ἀκολουθεῖ).

Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΚΩΦΑΛΛΩΝ

(συνέχεια).

Ὁ Ἐπέ καὶ ὁ Ἐϊνικε εἰς τὸν αὐτὸν ἀπέβλεπον σκοπὸν, εἰς τὴν ὅσον οἶόν τε τελειότεραν μὀρφωσιν τοῦ κωφαλάου, τὴν ἀνάπτυξιν τῆς διανοίας αὐτοῦ,

τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν ψυχικῶν του δυνάμεων. Πρὸς ἐπίτευξιν ὅμως τοῦ εὐγενοῦς καὶ ὑψηλοῦ τούτου σκοποῦ ἠκολούθησαν οἱ δύο οὔτοι κατ' ἐξοχὴν φιλόανθρωποι ἄνδρες, ὁδοὺς ὅλως διαφόρους. Ὁ Ἐπέ παρατήρησεν — ὡς τοῦτο ἄνευ τινὸς ἰδίας περὶ τὰ τοιαῦτα σπουδῆς, ἀλλ' ἀπλῶς ἐξ ἰδίας πείρας δύναται νὰ ἐννοήσῃ καὶ πᾶς ὅστις μετὰ κωφαλάων οἰκειότερον καὶ συχνότερον συνανεστράφη — ὅτι οἱ κωφάλαοι ἔχουσι τὴν μιμικὴν, τὴν μητρικὴν, οὕτως εἰπεῖν, ταύτην γλώσσαν αὐτῶν, ἐκπληκτικῶς ἀνεπτυγμένην, ἐκφράζοντες δι' αὐτῆς, καὶ μάλιστα μεταξὺ τῶν, τὰς πλείστας ἀνάγκας αὐτῶν καὶ μόνον οὐκ εἰς τὸν ἀφηρημένον τῶν ἐννοιῶν χωροῦντες κόσμον. Ταῦτα παρατηρήσας ὁ Ἐπέ καὶ καταβιβρωσκόμενος, ὡς εἰπεῖν, ὑπὸ τοῦ κατέχοντος αὐτόν, ἐὰν μοι ἐπιτρέπηται ἡ ἔκφρασις, φιλοανθρωπικοῦ δαιμονίου, ἐσκέφθη ν' ἀφαιρέσῃ ἐκ τῆς φυσικῆς ταύτης τῶν κωφαλάων γλώσσης πᾶν τὸ αὐθαίρετον καὶ εἰς τὸν ἀμαυρὸν τοῦτον καὶ ἄμορφον ἀδάμαντα νὰ δώσῃ στιλπνότητα καὶ μορφήν μαθηματικῶς ὠρισμένην. Ἐπεχείρησε δὴλον ὅτι ἐκ φιλοανθρωπίας καὶ διὰ τι τόσον αὐθαίρετον καὶ ἀόριστον ὡς ἡ μιμικὴ καὶ ὑπὲρ τῶν κωφαλάων, ὅτι δὲν ἐπιχειροῦσιν ἢ ἀσθενῶς ἐπιχειροῦντες δὲν κατορθοῦσιν ἐξ ἐπαγγέλματος καὶ ἐπιστημονικοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ διὰ τὴν πλουσιωτάτην καὶ λαμπροτάτην τῶν γλωσσῶν, τὴν Ἑλληνικὴν, καὶ ὑπὲρ τῶν μυριάδων Ἑλληνοπαίδων καὶ τῶν ἄλλων δὴ ἡμῶν τῶν ἀνεπτυγμένων, τὸ γε σῶμα, Ἑλλήνων, ἀφιεμένων πάντων ἡμῶν οὕτω σκληρῶς παρ' αὐτῶν ἔρμαιον τῷ τέρατι τῆς διγλωσσίας καὶ πασχόντων τὸ δὴ γελοῖον τοῦτο, διψῆν δὴλον ὅτι ἐν μέσῳ δύο πλουσιωτάτων πηγῶν. Οὐ μόνον δὲ ἐπεχείρησεν ὁ μέγας ἀνὴρ τὸ μέγα ἔργον, ἀλλὰ καὶ ἐπέτυχε τοῦ σκοποῦ του, συμπληρώσας τὰς φυσικὰς ἐλλείψεις τῆς μιμικῆς ἐκείνης διὰ τεχνητοῦ τινος ἀλφαιθῆτου δακτυλικοῦ.

Καὶ ταύτην μὲν τὴν ὁδὸν ἤνοιξε καὶ μέχρι τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ ἐχώρησεν ὁ Ἐπέ· πολλοὶ δὲ ταύτην ἄλλοι μετ' αὐτόν φιλόανθρωποι ἠκολούθησαν ἐπὶ τὰ ἔγνη βαίνοντες ἐκείνου. Ὁ δὲ Ἐϊνικε ἄλλην ὅλως ἀντίθετον ταύτης ἐτράπη ὁδὸν μετὰ τῆς σταθερότητος ἐκείνης, ἣν διδὲι ἡ πεποιθήσις ὅτι ἐπὶ τῆς ἀσφαλεστέρας καὶ ὀρθοτέρας χωροῦμεν διὸ καὶ ἀποτόμως μάλιστα ἀπέριψε πᾶν τὸ μιμικόν, εἴτε φυσικὸν εἴτε τεχνητόν.

Ὁ Ἐϊνικε ἐζήτηε νὰ καταστήσῃ τὸν κωφάλαον ἱκανὸν νὰ συνεννοῆται μετὰ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων, ὅπως πράττουσι τοῦτο καὶ οἱ πλήρεις τὰς αἰσθησεις ἔχοντες, δηλ. διὰ τῆς κοινῆς γλώσσης, καὶ οὕτω νὰ ἐγκαταστήσῃ αὐτὸν ἀμέσως ἐν τῷ εὐρεῖ κόσμῳ, οὐχὶ δὲ ἐν ἰδίᾳ στενῇ πολιτείᾳ κωφαλάων, διδασκάλων καὶ οἰκείων αὐτῶν. Εἰς τὴν μέθοδον τῆς γλωσσικῆς διδασκαλίας ὁ Ἐϊνικε εἶχε βεβαίως τοὺς προγενεστέρους αὐτοῦ, τὸν Πόντος λ. χ. τὸν Ἄμμαν, οὗτινος τὸ σύγγραμμα ἀπλῶς «Surdus loquens», ὅπερ ἐξ ἀρχῆς ὁ Ἐϊνικε εἶχεν ὡς βᾶσιν

τῆς διδασκαλίας του, μαρτυρεῖ εὐγλώττως περὶ τούτου· εἶτι δὲ τὸν Περέιραν, ἐξ οὗ οἱ Γῆλλοι ἐπὶ τὸ ἐθνικώτερον τὴν γερμανικὴν μέθοδον «Methode Pereira» καλοῦσι, καὶ ὑπὸ τούτου τὸν τίτλον, ἢ καὶ τὸν «Methode de l'articulation», ἔτυχεν αὕτη παρ' αὐτοῖς εἰσαγωγῆς.

Αὗται εἶνε αἱ δύο μᾶλλον διαδεδομέναί μεθοδοὶ τῆς διδασκαλίας τῶν κωφαλάων βραχυλογικῶς ἡ Γαλλικὴ καὶ ἡ Γερμανικὴ καλούμεναι, καὶ τῶν ὁποίων, ὡς εἶπομεν, ἡ δευτέρα εἶνε ἡ ἐπικρατεστέρα νῦν ἐν Εὐρώπῃ καὶ ὁμολογουμένως ἡ ὀρθότερα καὶ ἐμπειωτέρα. Ὁ δὲ λόγος τούτου προφανής.

Διὰ τῆς γαλλικῆς μεθόδου ὁ κωφάλαος ἀποκτᾷ γνώσεις τινὰς εὐχερέστερον μὲν ἢ διὰ τῆς γερμανικῆς, ἀτελέστερόν δ' ὅμως. Τὸ δὲ σπουδαιότατον ἐν τούτοις ζήτημα εἶνε τὸ τῆς μετὰ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων κοινωνίας τοῦ κωφαλάου. Ἐν τούτῳ δὴλον ὅτι ἐγκείται τὸ μέγα πλεονέκτημα τῆς γερμανικῆς μεθόδου ἀπέναντι τῆς γαλλικῆς. Ὁ δὲ διὰ τῆς γαλλικῆς μεθόδου ἐκπαιδευθεὶς κωφάλαος, δηλ. διὰ τῶν φυσικῶν χειρονομιῶν, τῆς τεχνητῆς μιμικῆς, τοῦ δακτυλικοῦ ἀλφαιθῆτου κλπ., δύναται νὰ συνεννοῆται μόνον μετὰ τῶν ὁμοιωπαθῶν αὐτῷ καὶ ὁμοίᾳ μεθόδῳ ἐκπαιδευθέντων, ἀτελῶς δὲ καὶ δυσχερῶς μετὰ τῶν συγγενῶν καὶ οἰκείων αὐτοῦ, σχεδὸν δὲ οὐδὲ ὅλως μετὰ τῶν συμπολιτῶν του. Οὗτοι πάντες ὀφείλουσι νὰ ἐκμάθωσι καὶ κατὰ τὴν δυσχερῆ ἄλλως τε καὶ ποικίλην μέθοδον τοῦ κωφαλάου, ἵνα μετ' αὐτοῦ συνεννοῶνται. Τοῦτο οὐ μόνον δυσχερέστερον διὰ τοὺς πλήρεις τὰς αἰσθήσεις ἔχοντας καὶ τῇ γλώσσῃ προχειρῶς χρωμένους ἢ διὰ τοὺς κωφαλάους, τοὺς ὑπὸ τῆς σκληρᾶς ἀνάγκης πιεζομένους, εἶνε, ἀλλ', ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ψυχρὰν κοινωνίαν, αὐτὸ τοῦτο ἀδύνατον. Τίς ἔχει τὴν αὐταπάρησιν νὰ ὑποβληθῇ εἰς μακροχρονίους σπουδὰς καὶ ἀσκήσεις πρὸς ἐκμάθησιν τῶν ἀπειρῶν φυσικῶν καὶ τεχνητῶν σημειῶν τῆς μιμικῆς, ἀπλῶς ἵνα δι' αὐτῶν συνεννοῆται μετὰ τῶν ξένων αὐτῷ κωφαλάων, οὗς τυχὸν ἤθελε ἐν τῷ βίῳ συναντήσῃ; Κατὰ τὴν γερμανικὴν ὅμως μέθοδον, ἐπειδὴ τὸ ὄρος δὲν ἐρχεται πρὸς τὸν κωφάλαον, ὑπάγει ἀπλούστατα οὗτος πρὸς ἐκεῖνο. Τοῦτο βεβαίως εἶνε λίαν κοπῶδες, μάλιστα δ' ἐν ἀρχῇ, ἀλλ', ὡς γνωστόν, τὰ μετὰ κόπου κτώμενα ἀγαθὰ εἰσὶ τὰ βεβαιότερα.

Παρακολουθητικῶς τῇ μεθόδῳ ταύτῃ κατ' ἀρχὰς ὁ κωφάλαος ἀσκεῖται διὰ τῆς ἀφῆς νὰ ἐννοῇ τὸν μηχανισμόν τοῦ θώρακος καὶ εἰς κανονικὰς εἰσπνοὰς καὶ ἐκπνοὰς διὰ τοῦ στόματος μόνον, οὐχὶ δὲ διὰ τῆς ρίνος, ἔπειτα δὲ ἀσκεῖται εἰς ταχύτερας ἢ βραδυτέρας τοιαύτας καὶ διὰ τῆς ρίνος μόνον καὶ εἰς ἄλλας τοιαύτας προπαρασκευαστικὰς κανονικῆς ἀναπνοῆς ἀσκήσεις, αἵτινες συντείνουσι νὰ δώσωσιν εἰς τὸν θώρακα καὶ τὰ φωνητικὰ ὄργανα τὴν ἀπαιτούμενην ἐλαστικότητα· ἅμα δὲ ὁ ὀφθαλμὸς αὐτῶν ἐθίζεται εἰς τὴν ἀντίληψιν τῶν διαφορῶν κινήσεων τῶν χειλέων, τῶν ὀδόντων καὶ τῆς γλώσσης.

Ὁ διδάσκαλος λαμβάνων τὴν χεῖρα τοῦ κωφαλάου θέτει αὐτὴν ἐπὶ τοῦ ἰδίου λάρυγγος πρὸς αἰσθητὴν παράστασιν τῶν δονήσεων αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐκφώνησιν τῶν γραμμάτων, παρακινῶν ἅμα τὸν κωφάλαον εἰς ὁμοίαν προσπάθειαν, ἣν οὗτος προθύμως καταβάλλει, θέτων ἐπίσης ἐπὶ τοῦ λάρυγγος τοῦ τὴν χεῖρα. Τὸν δὲ σχηματισμὸν τῶν χειλέων κλ. κατὰ τὸν συλλαβισμόν ἐπιτυγχάνει ὁ κωφάλαος παρατηρῶν προσεκτικῶς τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ, εἶτα δὲ καὶ αὐτὸς ἑαυτόν, προσβλέπων εἰς κάτοπτρον, ὅπερ εἶνε ἐν χρήσει κατὰ τὴν πρώτην ταύτην διδασκαλίαν. Τοιαῦτα δὲ γράμματα παράγονται ἐν τῇ τραχεῖᾳ δόνησιν εἶνε τὰ φωνήεντα ἀπλᾶ τε καὶ διπλᾶ καὶ ἐκ τῶν συμφώνων τὰ ἡμίφωνα. Ἡ δὲ δόνησις αὕτη προέρχεται ἐκ τῶν φωνητικῶν χορδῶν κατὰ τὴν δι' αὐτῶν ἐκπνοὴν τοῦ ἐν τοῖς πνεύμασιν ἀέρος. Ἡ ἐντασις δὲ ἢ ἡ γάλασις τῶν φωνητικῶν τούτων χορδῶν καθορίζει καὶ τὴν ὕψωσιν ἢ τὴν ταπεινώσιν τοῦ ἤχου τοῦ γράμματος. Ἡ δὲ ἀπήχησις τῆς κοιλότητος τοῦ στόματος, ἣτοι ὁ ἰδιάζων τόνος, καθ' ὃν συμμορφοῦται κατὰ τὸν σχηματισμὸν αὐτοῦ ἡ κοιλότης αὕτη, εἶναι ὀρθῶς μὲν ἀνάλογος τοῦ ἀνοίγματος, τοῦ στόματος, ἀντιθέτως δὲ ἀνάλογος τῆς διαμέτρου αὐτοῦ, εἶνε δηλαδὴ τόσῳ ὑψηλότερος ὅσῳ μείζων ἡ ὀριζόντιος καὶ ὅσῳ ἐλάσσων ἡ κατακόρυφος τοῦ στόματος διαστολή. Ἐχει δὲ, κατὰ Helmholtz, ὁ τόνος οὗτος τὸ μὲν μέγιστον αὐτοῦ βᾶθος κατὰ τὴν ἐκφορὰν τῆς διφθόγγου ou, τὸ δὲ μέγιστον αὐτοῦ ὕψος κατὰ τὴν ἐκφορὰν τοῦ φωνήεντος i, σχ. η, εἰ, οἰ, υ, υἰ.

Ὅτι, ἐν τοῖς ἄνω ἐρρήθη περὶ τοῦ ἰδιάζοντος τούτου τόνου τῆς στοματικῆς κοιλότητος, αὐτὸ ρητέον καὶ περὶ τῶν διαστάσεων τοῦ ἀνοίγματος τοῦ στόματος καὶ τῶν τοῦ στοματικοῦ ὄχετοῦ, εἶνε δηλαδὴ ἀντιθέτως ἀνάλογοι, ὡς δηλοῦται ἐν τῷδε τῷ πίνακι:

Διάστασις		Διάστασις	
στοματικοῦ ὄχετοῦ		στοματικοῦ ἀνοίγματος	
ου.....	5	.....	1
ο (ω).....	4	.....	2
α.....	3	.....	3
ε(αι).....	2	.....	4
(υ,υἰ,οἰ)			
ι (η,ει).....	1	.....	5

Οὕτω πως προχωρεῖ ὁ διδάσκαλος τῶν κωφαλάων ἐν τῇ ἐργασίᾳ του. Ἡ γλωσσολογία, ἡ φυσιολογία τοῦ θώρακος ἰδίᾳ καὶ τῆς κεφαλῆς, τῷ εἶνε τόσοι φάροι κατὰ τὴν ὁδὸν του, ὑφ' ὧν ὀδηγούμενος προσορμίζεται μετὰ τῶν τροφίμων αὐτοῦ εἰς τὸν ἀσφαλῆ λιμένα τῆς καθόλου Παιδαγωγικῆς, ὅπου πλέον οὗτοι ἀποβιβάζονται καὶ συγκοινωνοῦσι καὶ συμβαδίζουσι τοῖς λοιποῖς μαθηταῖς, ὑστεροῦντες τούτων μόνον κατὰ τὴν ἀκοήν, πλεονεκτοῦντες ὅμως αὐτῶν, τῶν πλείστων τουλάχιστον, βεβαίως κατὰ τὴν εἰς τὰ τεχνικὰ μαθήματα δεξιότητα καὶ ἰδίᾳ βραδυτέρον κατὰ τὴν πρακτικὴν ἐπαγγελματικὴν

Αίσθανόμενοι ἐν τούτοις ὅτι ἡ πρωτίστη ἀρετὴ παντὸς φιλοζενουμένου, ὅσον εὐγενῶς καὶ μετ' εὐφροσύνης εὐχάριστῆσώς καὶ ἀνπαρέχεται αὐτῷ ἡ φιλοζενία, εἶνε ἡ διακρίσις, δὲν χωροῦμεν εἰς πλειότερας λεπτομερείας, τσούτῳ μᾶλλον ὅσῳ ἐλλείπει, δυστυχῶς παρ' ἡμῖν ἔτι ἀγρὸς—εἶνε δὲ οὗτος φιλανθρωπικόν τι ἴδρυμα κωφάλλων—ἐν ᾧ δύνανται νὰ λάβωσι σάρκα καὶ ὅσῳ τὰ πορίσματα τῆς ἐπιστήμης, καὶ ἐν ᾧ ἡ πράξις, ἀποδίδουσα ταύτη τὰ τροφεῖα, νὰ παρέχη αὐτῇ νέες νύξεις καὶ νέα σημεῖα ὀρηκτῆρια πρὸς τὴν ἀλήθειαν

Ἐπειδὴ ὁμοῦ θάσσον ἢ βράδιον ἔχομεν δι' ἐλπίδος ὅτι παρ' ἡμῖν θέλει ἰδρυθῆ σχολεῖον κωφάλλων—διότι δὲν πιστεύω νὰ μείνη καὶ τοῦτο, ὡς δυστυχῶς, καὶ τόσα ἄλλα, ἐν ἔθνικόν *primum desiderium*—καὶ ἐπειδὴ τότε δυνατόν ν' ἀναφυῶσι καὶ ζητήματα ὡς τὸ τῆς προσκολλήσεως εἰς τὸ Διδασκαλεῖον σχολεῖου κωφάλλων καὶ ἀσκήσεως τῶν διδασκαλιστῶν εἰς τὴν μέθοδον τῆς σχετικῆς διδασκαλίας, ὅπερ ὡς νέα ἰδέα ἠδύνατο νὰ δελεάσῃ τινάς, τὸ τῆς ἀναθέσεως τῆς διδασκαλίας τῶν κωφάλλων εἰς χεῖρας τοῦ κλήρου καὶ εἰ τι τοιοῦτον, καλόν, νομίζομεν, ἀπὸ τοῦδε νὰ γίνῃ γνωστὸν τὸ ἀνεφάρμοστον τῶν τοιοῦτων ἐν τῇ πράξει. Ἡδὴ ἢ ἐν Γερμανίᾳ καὶ Αὐστρίᾳ πείρα ἀπέδειξε τοῦτο.

Ἐκαστον ἐκπαιδευτικόν ἴδρυμα δῆλον ὅτι φέρει ἴδιον χαρακτήρα, ἴδιαν δ' ἀκολουθεῖ ὁδόν, καὶ τοι τὸν αὐτὸν ἐπιδιώκοντα πάντα κατ' οὐσίαν σκοπὸν, ἔχει ὠρισμένον διαθέσιμον χρόνον, ὠρισμένον ὑλικόν, ὠρισμένας δρώσας δυνάμεις· πάντα ταῦτα ἔχουσιν ὑγιᾶς, τηρουμένου αὐστηρῶς τοῦ χαρακτῆρος τοῦ ἐκπαιδευτηρίου, εἰ δὲ μὴ ἐκείνα μὲν παραβλάπτονται, αἱ δὲ δρώσαι δυνάμεις μάτην κατατριβονται. Ὁ σχετικὸς *dilettantismus* εἶνε ἡ ὑψίστη βαθμὶς, ἐφ' ἧς δύνανται ν' ἀνέλθωσιν· ἀλλ' ἀκριβῶς οὗτος εἶνε ἡ αἰτία, δι' ἣν τὰ πάντα παρ' ἡμῖν ἀδυνατοῦσι ν' ἀνακύψωσι τῆς οἰκτρᾶς μετριότητος. Περὶ δὲ τῆς θέσεως τοῦ κλήρου ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ, ἀλλὰ τοῦτο ἀπλῶς οὕτω παρέπεσον ὑπὸ τὴν γραφίδα, ἄλλως τε καὶ ὅλως ἀνεφάρμοστον ἐν τῇ πράξει ὡς προείπομεν, ἀποδειχθέν. Ἀνάγκη λοιπὸν ἰδίου σχολεῖου καὶ ἐδικῶν διδασκάλων. Αὐτὰ ἤδη τὰ Ὀρφανοτροφεῖα χρῆζουσιν ἐδικῶν δι' αὐτὰ διδασκάλων, ὡς ἢ ἐν τῷ Ὀρφανοτροφεῖῳ Χατζῆ Κώνστα πείρα ἀπέδειξεν. Οἱ ἐπὶ μακρὸν χρόνον καὶ μετὰ ζήλου ἐν τῷ φιλανθρωπικῷ τούτῳ ἰδρύματι ὡς διδάσκαλοι ἐργασθέντες ἀπέκτησαν τὴν χαρακτηριστικὴν ἐκείνην ἐιδικότητα, δι' ἣν νῦν διαπρέπουσιν ὡς διδάσκαλοι καὶ διευθύνται ὁμοίῳ καταστημάτων, ὡς ὁ διευθυντῆς τοῦ ἐν Πειραιῇ Ὀρφανοτροφείου, ὁ διευθυντῆς τοῦ ἐν Σύρῳ τοιοῦτου κ. ἄ. Ἐὰν λοιπὸν καὶ διὰ τοιαῦτα ἰδρύματα, ὡς τὰ Ὀρφανοτροφεῖα, ὧν οἱ τρόφιμοι κατ' οὐδὲν διαφέρουσι τῶν ἄλλων ἐν τοῖς λοιποῖς σχολείοις μαθητῶν, εἰ μὴ μόνον κατὰ τὴν βιωτικὴν δυστυχίαν, ἐν, λέγω, καὶ δι' αὐτοῦ ἀπαιτοῦνται ἐιδικαὶ μορφωτικαὶ δυνάμεις, πόσῳ μᾶλλον

διὰ τοὺς κωφάλλους. Ὅτι δ' ἐν τούτοις δύνανται νὰ γίνῃ εἶνε τὸ ἐξῆς:

Ὁ κωφάλλος στερεῖται μόνον τῆς ἀκοῆς, τὰς λοιπὰς αἰσθήσεις ἔχει καὶ ὑγιεῖς καὶ ὀξείας, ἰδίᾳ δὲ τὴν ὄρασιν, τὸν σπουδαιότατον τοῦτον παράγοντα τῆς διανοητικῆς μορφώσεως, ἔχει δὲ καὶ τὰς χεῖρας ἀσφαλεῖς, ἀντιλαμβάνεται δὲ ζωηρῶς τῶν διαφορῶν ἀποχρώσεων καὶ ἀναλογιῶν. Δύνανται λοιπὸν νὰ εὐδοκιμήσῃ εἰς τὰ τεχνικὰ μαθήματα καὶ ν' ἀναδειχθῇ εἰς αὐτὰ ἀνώτερος, πολλῶν ἄλλων μαθητῶν. Ὁ δημόσιος λοιπὸν διδάσκαλος ἀνακαλύπτων εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς δράσεώς του παιδα κωφάλλον δύνανται ν' ἀπασχολήσῃ αὐτὸν ἐπιφελῶς ἐν τῷ σχολείῳ, ἄνευ ζημίας τῶν ἄλλων μαθητῶν, εἰς τὴν ζωγραφικὴν, καλλιγραφίαν, γυμναστικὴν, κηπουρικὴν, εἰς παιδαγωγικὰς παιδιὰς, ἐκδρομάς, κ.τ.τ. Τὰ δὲ κοράσια διὰ φιλανθρώπου διδασκαλίσεως εὐρίσκουσι σωτικὴν ἀσχολίαν ἀκόμη καὶ εἰς ἐιδικότερα γυναικεῖα ἔργα, ὡς εἰς τὴν ῥαπτικὴν, τὴν ὑφαντικὴν, τὴν πλεκτικὴν, τὴν οἰκιακὴν οἰκονομίαν καὶ λογιστικὴν, τὴν μαγειρικὴν, πλυντικὴν κ.τ.τ. Διὰ πάντων τούτων προάγεται σπουδαίως ὁ κωφάλλος, ἀποκτᾷ γνώσεις πολλὰς καὶ εὐεξίαν σώματος, πνεύματος ζωηρότητα, εὐρυσίαν θώρακος καὶ ἰσχύον πνευμόνων. Τί δὲ βραδύτερον δύνανται νὰ γείνη, τοῦτο ἀφίεται εἰς τὴν εὐφρίαν τοῦ παιδὸς καὶ εἰς τὴν ἰκανότητα καὶ τὸν βαθμὸν τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης τοῦ διδασκάλου, εἰς ὃν ἡ εὐγνωμοσύνη τοῦ ἀτυχοῦς παιδὸς καὶ τῶν οἰκείων αὐτοῦ καὶ ἡ θωπεῖα τῆς ἰδίας συνειδήσεως εἶνε, πρέπει, φρονουμέν, νὰ εἶνε ἀρκοῦσα ἀμοιβή. Ἐν τούτοις κατὰ τὸν ὑποδεικνυόμενον τοῦτον τρόπον, τῆς προσλήψεως δηλαδὴ τοῦ κωφάλλου εἰς τὴν κοινὴν μετὰ τῶν λοιπῶν διδασκαλίαν τῶν τεχνικῶν μαθημάτων, ὁ διδάσκαλος εἰς οὐδὲν ὑποχρεοῦται, οὐδὲν ὁμοῦ βαρὸς ἀναλαμβάνει καὶ οὐδὲ ὅλως παραβλάπτεται ἢ λοιπῇ τοῦ σχολεῖου διδασκαλίᾳ καὶ ὑπηρεσίᾳ· καὶ ὁμοῦ καὶ οὕτω μεγίστη εὐεργεσία προσφέρεται τῷ κωφάλλῳ καὶ τῷ ἐδικῷ ἐν τῷ μέλλοντι—πάντοτε ἐν τῷ μέλλοντι!—σχολεῖῳ κωφάλλων, καθόσον ἄνευ τινὸς κόπου καὶ ἐιδικῆς γνώσεως ἐκ μέρους τοῦ διδασκάλου, ἀπλῶς δὲ διὰ τῆς ἐμφύτου συνήθως τῷ κωφάλλῳ ζωηρᾶ παρατηρητικότητος τῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, προλαίκεται ἀφ' ἑαυτῆς ἡ ὁδὸς τῆς ἐιδικῆς τούτου διδασκαλίας, ἐν ἣ ὁμοῦ εἰσέρχεται μετὰ καλῶς ἀνεπτυγμένου θώρακος, πνευμόνων, φωνητικῶν χορδῶν, καὶ τῆς γενικῆς ἐλαστικότητος τῶν ὀργάνων τούτων, τῆς τσῶς χρησίμου εἰς τὸν ὀρθὸν τῆς φωνῆς χαρακτηρισμόν.

Ταῦτα τῷ ὄντι δύνανται τὰ κοινὰ σχολεῖα καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς διδάσκαλοι ἀσινῶς νὰ πράξωσιν ὑπὲρ τῶν κωφάλλων ἀπὸ τοῦδε. Τὸ πρᾶγμα ἐν τούτοις, ὡς καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς, ἐξαρτᾶται πάλιν ἐκ τῆς προσωπικότητος τοῦ διδασκάλου καὶ ἐκ τοῦ γενικοῦ παιδαγωγικοῦ πνεύματος, ὅπερ οὗτος κατὰ τὴν ἐν τῷ Διδασκαλεῖῳ φοίτησίν του ἤντησεν ἐξ αὐτοῦ, καὶ τοῦ

ὁποίου πνεύματος πηγὴ ζειδωρὸς εἶνε ἡ ψυχολογικὴ ἀλήθεια, μεθ' ἧς τὰ παιδαγωγικὰ ἐν γενεῇ ἐδιδάχθησαν καὶ κατενοήθησαν, καὶ, ἐιδικότερον ἐπὶ τοῦδε ἡμῶν τοῦ ζητήματος, ὁ γνήσιος ἐνθουσιασμός, μεθ' οὗ ἀνεπτύχθη τοῖς διδασκαλισταῖς παρὰ τοῦ ἀρμοδίου αὐτῶν καθηγητοῦ ἡ ἱστορία τῆς Παιδαγωγικῆς, ἰδίᾳ δὲ τὸ περὶ φιλανθρωπιστῶν κεφάλαιον.

Α. Α. Γραφειᾶδης.

**ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ΕΚ ΤΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΕΩΣ
ΤΟΥ ΑΛΦΑΒΗΤΑΡΙΟΥ ΤΟΥ κ.
Θ. ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ**

(Συνέχεια ἴδε προηγ. φύλλον).

Ἄλλὰ καὶ τοῦτο, ὅπερ πράττει, καὶ ὀρθὸν ἂν ἦτο ἐπιστημονικῶς, πάλιν δὲν εἶναι καθόλου σύμφωνον μετὰ τὸν σκοπὸν, τὸν ὁποῖον προτίθεται τὸ Ἄον τεῦχος τοῦ «Νέου Ἑλλ. Ἀλφαβηταρίου». Τί ζητεῖ ἢ σύνθεσις λέξεων καὶ προτάσεων ἐκεῖ, ὅπου ἡμεῖς ὠρισμένως σκοποῦμεν μόνον «νὰ προπαρασκευάσωμεν τὴν ἀνάγνωσιν;» Πῶς θὰ χαρακτηρίσητε, παρακαλῶ τὸν διδάσκαλον ἐκείνον, ὅστις, ἐν ᾧ προαναγγέλλει εἰς τοὺς μαθητὰς του, ὅτι θὰ τοὺς διδάξῃ τὸ περὶ ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως, ἀρχίζει καὶ τοὺς περιγράφει τὸ βαρόμετρον ὡς ἐξῆς: «τὸ βαρόμετρον, παιδιὰ μου εἶναι ἐν ὄργανον μετὰ τὸ ὁποῖον μετροῦμεν τὸ βάρος τῆς ἀτμοσφαιρας!» Ἀνάλογον τοῦ διδασκάλου τούτου πάσχει καὶ ὁ κ. Μιχαλόπουλος πομπωδῶς διακηρύττων ἐν τῷ προλόγῳ του ὅτι τὸ πρῶτον τεῦχός του συνετάχθη πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ψυχολογικῆς προπαρασκευῆς τῆς ἀναλύσεως» καὶ μετὰ ταῦτα προσθέτων λέξεις καὶ προτάσεις.

Ἄλλὰ καὶ ἕτερον ἀκόμη σπουδαιότατον στοιχεῖον δὲν φέρει τὸ Ἄον τεῦχος τοῦ Νέου Ἑλληνικοῦ Ἀλφαβηταρίου, ὥστε νὰ ἐκληφθῇ σοβαρῶς τοῦτο ὡς Προσάκησις τῆς πρώτης ἀναγνώσεως. Ἐννοῶ τὴν γραφὴν, περὶ τῆς ὁποίας οὐδεὶς οὐδαμοῦ γίνεται λόγος ἐν αὐτῷ. Ἡ γραφὴ, ἂν εἶναι ἀχώριστος ἀπὸ τὰ Ἀλφαβητάρια τὰ διδάσκοντα τὴν ἀνάγνωσιν, δὲν πρέπει ὁμοῦ παντελῶς νὰ λείπῃ καὶ ἀπὸ τὰς Προσάκησεις. Πάντες γινώσκουμεν, ὅτι ἡ γραφὴ συνδέεται μετὰ τῆς ἀναγνώσεως. Ἡ σύνδεσις αὕτη τῆς γραφῆς καὶ ἀναγνώσεως ἀρχεται εὐθὺς ὡς ὁ διδάσκαλος ἀρχίσῃ νὰ ἀναλύῃ τὴν πρότασιν εἰς τὰς λέξεις τῆς. Ὁ Kaerou καὶ ὁ Shclertz 1) λέγουσιν ἐπὶ λέξει. «Ἡ γραφὴ ὀφείλει μετὰ τῆς ἀναγνώσεως νὰ εἰσέλθῃ νὰ συνδέηται. Ὅσον χρόνον οἱ μαθηταὶ ἀσχοῦνται εἰς προακῆσεις διὰ τὴν ἀνάγνωσιν, ἄλλον ὅσον χρόνον ὁ διδάσκαλος ἀσχεῖ τοὺς μαθητὰς εἰς γραμμὰς, τῶς κτλ. ὡς προακῆσεις διὰ τὴν γραφὴν». Ἰσχυροῦσιν λοιπὸν ὅτι τὸ Ἄον τεῦχος τοῦ Ν. Ἑλλ. Ἀλφαβηταρίου τοῦ κ. Μιχαλόπουλου προῶρισται

1). Πρὸς Rein, das erste Schuljahr σ. 180.

διὰ προακῆσιν τῆς ἀναγνώσεως, ποῦ εἶναι αἱ ἀπαραίτητοι προακῆσεις τῆς γραφῆς, αἱ εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας συνδεόμεναι μετὰ τῆς ἀναγνώσεως καὶ τίνι τρόπῳ θὰ γίνωνται αὐταί; Θὰ ἀσκῶνται οἱ μαθηταὶ εἰς τὴν γραφὴν αὐτῶν τῶν συλλαβῶν, ὅπως φέρονται ἐν τῷ Ἀλφαβηταρίῳ, ἢ εἰς τὴν γραφὴν γραμμῶν εὐθειῶν καὶ σταυρῶν καὶ τόξων καὶ στιγμῶν. Ἐὰν τὸ πρῶτον, τότε τὸ Ἄον τεῦχος τοῦ Νέου Ἑλληνικοῦ Ἀλφαβηταρίου δὲν εἶναι ὡς ἐξ ἀρχῆς ὑπεθέσαμεν προῶρισμένον διὰ προακῆσιν τῆς ἀναγνώσεως, μόνον ὅτι διακηρύττει τοῦτο ὁ συγγραφεὺς αὐτοῦ· ἐὰν δὲ τὸ δεύτερον, τότε πρὸς τί νὰ ἀποτυπῶνται αἱ ἀναλυόμεναι λέξεις μετὰ τὰς γραμμὰς τοῦ τύπου, ἀφ' οὗ δὲν πρόκειται νὰ ἀντιγράφωσιν οἱ μαθηταὶ αὐτά;

Νὰ διδάσκῃ τὴν ἀνάγνωσιν δὲν εἶναι εἰς θέσιν τὸ Ἄον τεῦχος τοῦ «Νέου Ἑλλ. Ἀλφαβηταρίου», διότι δὲν συνετάχθη διὰ τὸν σκοπὸν αὐτόν, νὰ προακῆσῃ τοὺς μαθητὰς διὰ τὴν ἀνάγνωσιν οὐδὲ καὶ τοῦτο δύνανται, διότι ὡς εἶδομεν, δὲν φέρει πάντα τὰ στοιχεῖα τῶν «Προακῆσεων», τί δύνανται λοιπὸν τότε νὰ κάμῃ τὸ κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ψυχολογίας συντεταγμένον βιβλίον τοῦτο τοῦ κ. Διευθυντοῦ τοῦ ἐν Λαρίσῃ διδασκαλεῖου;

IV

Δὲν ἤξεύρω, ἐὰν πρέπη ὕστερον ὄλων τούτων νὰ ἐξαγάγῃ τὸ συμπέρασμα ἐπὶ τῆς προκειμένης ἐργασίας τοῦ κ. Μιχαλόπουλου. Μοῦ φαίνεται ὁμοῦ ὅτι πρέπει πρῶτον νὰ προσθέσω ὡς ἐπισφράγιον δύο ἔτι—τὰς πρωτοτυπωτέρας ἀρχὰς αὐτοῦ καὶ τότε τὸ συμπέρασμα θὰ ἐξαχθῇ ἀφ' ἑαυτοῦ. Ὁ κ. Μιχαλόπουλος εἶναι τῆς ἀρχῆς «ὅτι ἐν Ἀλφαβηταρίοις συντεταγμένοις κατὰ τὴν ἀναλυτικὴν μέθοδον οὐχὶ ἐκ τῶν ἀπλῶν εἰς τὰ σύνθετα, ἀλλὰ τοῦναντίον ἐκ τῶν συνθέτων προσήκει νὰ βαίνωμεν εἰς τὰ ἀπλά». «Κακῶς, λέγει, νοηθεῖσα ὑπὸ πλῶν τῶν παρ' ἡμῖν συγγραφέων καὶ ἔτι χεῖρον νὰ ἐφαρμοσθεῖσα ἡ ἀρχὴ αὕτη τοῦ βαίνειν ἐκ τῶν ἀπλῶν εἰς τὰ σύνθετα ὠδήγησεν αὐτοὺς ὅπως κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀναγνώσεως, τὴν διδασκαλίαν τῶν διφθόγων ἐπιτάσσωσι τῆς τῶν ἀπλῶν φωνηέντων καὶ τὴν διδασκαλίαν συλλαβῶν, οἷα ἡ τρο καὶ ἡ βλί, ἐπιτάσσωσι τῆς τῶν ἀπλουστέρων ρο καὶ λι». Ἐκαστος ἂς κρίνῃ τώρα τὸ μέγεθος τῆς πρωτοτυπίας, ὅσον καὶ παραδοξολογίας, τῆς ἀνωτέρω ἀρχῆς. Κατὰ τὴν ἀρχὴν ταύτην ὀρθότερον εἶναι διδάξωμεν πρῶτα νὰ γράψωσι καὶ νὰ ἀναγινώσκωσιν οἱ ἀρχαριοὶ τὰς λέξεις **σεδηρόδρομος, στρατιωτικός, σωλὴν**, ἢ τὰς λέξεις **ἕα, γῆ, φῶς**, διότι αὐτὸ ἀπαιτεῖ ἡ . . . ἀναλυτικὴ μέθοδος τῆς ἀναγνώσεως! Πρῶτον λέξεις μετὰ διφθόγους καὶ ἔπειτα μετὰ φωνηέντα, πρῶτον πολυσυλλάβους καὶ τελευταῖον μονοσυλλάβους, μετὰ ἄλλους λόγους πρῶτον νὰ μάθῃ τις κατὰ τὸν κ. Μιχαλόπουλον νὰ τορνεύῃ καὶ νὰ γλύφῃ γλυπτὰς τραπέζας καὶ τελευταῖον νὰ βυκανίζῃ σανίδια. Καὶ διὰ τί

τοῦτο ; Διότι « τοῦτο προσήκει τῇ ἀναλυτικῇ μεθόδῳ τῆς ἀναγνώσεως ; » μᾶς ἀπαντᾷ δογματικῶς ὁ ἀξιότιμος συγγραφεὺς χωρὶς νὰ δικαιολογηθῇ καθόλου, χωρὶς νὰ μᾶς εἴπῃ, καὶ κατὰ πόσον εἶναι λογικὴ αὕτη, ἢ τοῦλάχιστον εἶναι ταύτην παραδέχεται καὶ ἄλλος τις ἐκ τῶν παιδαγωγικῶν τῆς Γερμανίας ἢ εἶναι μόνον ἐφεύρεσις ἑλληνικὴ, χωρὶς νὰ μᾶς εἴπῃ εἰς ὑπάρχη εἰς ἄλλην γλῶσσαν συντεταγμένον κατὰ τὴν ἑλληνικὴν αὐτὴν ἀρχὴν τοῦ βαινεῖν ἐκ τῶν δυσκολωτέρων ἐπιτὰ ἀπλουστερα. Ἐρωτῶ δὲ τοῦτο, διότι πρὸ ὀφθαλμῶν μου ἔχω ἐκ τῶν κυριωτέρων παιδαγωγικῶν κέντρων (Βερολίνου, Γόθας, Γενεύης, Ζυρίχης, Στουτγάρδης, Βιέννης κτλ.), πάντα κατὰ τὴν ἀναλυτικὴν μέθοδον συντεταγμένα καὶ εἰς οὐδὲν ἐξ αὐτῶν παρατηρῶ οὐδὲ ἔχουσιν καὶ τῆς ἀρχῆς ταύτης τοῦ κ. Διευθυντοῦ τοῦ ἐν Λαρίσῃ Διδασκαλείου. Ἐκαστον τούναντίον βλέπω ὅτι φιλοτιμεῖται νὰ ἀρχίσῃ αὐτὸ μὲ εὐκολωτέρας καὶ ἀπλουστερας τῶν λέξεων ὡς πρὸς τὰς συλλαβὰς τὰς φωνὰς καὶ τὴν γραφικὴν δυσκολίαν αὐτῶν. Ὁ Συγγραφεὺς μάλιστα ἐνὸς ἐξ αὐτῶν ὁ Fechner εὐδοκιμώτατα ἐργασθεὶς ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς τὰ τῆς πρώτης ἀναγνώσεως λέγει ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ ἀξιολόγου αὐτοῦ Ἀλφαβηταρίου Neue Fibel ἐν Βερολίῳ 1887 τὰ ἐξῆς : « Ἡ ἀπαιτήσις τοῦ βαινεῖν ἐκ τῶν ἀπλουστερων ἐπὶ τὰ συνθετώτερα πρέπει νὰ ἐπέκταθῇ ὄχι μόνον εἰς τὴν σειρὰν τῶν λέξεων καὶ τῶν στοιχείων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν σειρὰν τῶν φωνῶν. Καὶ ἀλλαγῶν ὀρθότατα ὁ αὐτός : « Εἰς τὰς πρῶτας προτύπους (Normalvorter) λέξεις ἀποφεύγονται συνδυασμοὶ παντὸς τρόπου (καθὼς βλ, γρ, φρ), ἐπειδὴ τοῦτο εἰς πάντας μὲν τοὺς μαθητὰς, ἰδίᾳ δὲ εἰς τοὺς ἀδυνατωτέρους, κατ' ἀρχὰς πολλὴν δυσκολίαν παρέχει, ὥστε νὰ διακρίνωσι τὰς ἰδιαιτέρας φωνὰς τῆς λέξεως. Κωλύματα δὲ, τὰ ὅποια μετὰ κόπου ὑπερπηδῶσιν οἱ μαθηταί, καταπτοοῦσιν αὐτοὺς καὶ ἐμβάλλουσιν αὐτοῖς ἀμφιβολίαν περὶ τῆς δυνάμεώς των ». Καὶ περαιτέρω. « Αἱ πρῶται πρότυποι λέξεις πρέπει νὰ ᾖναι ἐν μέρει μὲν μονοσύλλαβοι, ἐν μέρει δὲ δισύλλαβοι. Οὐδεμία ὅμως συλλαβὴ τῶν δισυλλάβων νὰ ἔχῃ περισσότερας τῶν δύο φωνὰς ».

Πρὸς ταῦτα τί ἔχει ν' ἀπαντήσῃ ὁ κ. Μιχαλόπουλος ; Μήπως ὅτι « πᾶν τὸ γερμανικὸν δὲν εἶναι καὶ σοφόν ; » Παραδεχόμεθα πρὸς στιγμὴν καὶ τοῦτο καὶ ἀρκούμεθα νὰ κάμωμεν ἐκκλησίαν εἰς τὴν λογικὴν καὶ τὴν πείραν τοῦ κ. Συγγραφέως. Ἐρωτῶμεν « Πῶς παντοῦ καὶ πάντοτε ἡ ἀρχὴ τοῦ βαινεῖν ἐκ τῶν ἀπλῶν ἐπὶ τὰ σύνθετα » ἐν τῇ παιδαγωγίᾳ ἀναγνωρίζεται ὀρθοτάτη, ἐν δὲ τῇ ἀναλυτικῇ μεθόδῳ τῆς ἀναγνώσεως φαίνεται σφαλερὰ ; Μήπως ἡ φύσις τῆς ἀναλυτικῆς μεθόδου εἶναι τοιαύτη, ὥστε ν' ἀπαιτῇ ἀντίστροφον ἐφαρμογὴν τῆς ἀνωτέρω ἀρχῆς ; Ἡ ἀναλυτικὴ μέθοδος, πάντες ὁμολογοῦσιν, εἶναι ἡ φυσικωτέρα μέθοδος τῆς ἀνα-

πτύξεως τοῦ ἀνθρώπου. Τῆς μεθόδου ταύτης γίνεται χρῆσις σχεδὸν εἰς πάντα τὰ μαθήματα. Καὶ ὅμως ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τούτων κανεὶς μέχρι τοῦδε δὲν ἐσκέφθη νὰ κάμῃ χρῆσιν τῆς ἀρχῆς τοῦ βαινεῖν ἐκ τῶν συνθέτων ἐπὶ τὰ ἀπλά. Σεις, θαρρῶ κ. Μιχαλόπουλε, ἐμάθετε ξένας γλώσσας ; κατὰ τὴν ἐκμάθησιν αὐτῶν πῶς προῦθαίνετε ; Ἠρχίζατε πρῶτον ἀπὸ τὸν Γκαῖτε καὶ Σίλλερ καὶ Λότζε, καὶ Ἐρβαρτ ἢ ἀπὸ τὴν μέθοδον τοῦ Χάν ; Πῶς δὲ ἀφοῦ ὑμεῖς, δὲν ἐκάματε αὐτό, ἀπαιτεῖτε ἀπὸ τοῦς βετεῖς ἀρχαίους νὰ ἀρχίζωσι πρῶτον ἀπὸ τὰ σύνθετα καὶ ἔπειτα νὰ ἔρχωνται εἰς τὰ ἀπλά ; (ἀκολ.) Δ. ΑΝ.

ΑΝΟΙΞΙΣ = ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ

(παιδικὸν ᾄσμα)

Κι' ἂν φεύγῃς, καλὴ ἀνοιξι,
μὲ τ' ἀνθηρὰ σου κάλλι,
μαζὶ δὲν παίρνεις τὰ πουλιά
τ' ἀνδόνι ἐδῶ θὰ ψάλη,
κ' ἡ ἡμερὴ ἀκρογιαλιά,
θὰ μᾶς δεχθῇ ἐστὴν ἀγκαλιά,
νὰ μᾶς δροσίξῃ πάλι !

Κι' ἂν φεύγῃς, καλὴ ἀνοιξι,
τοῦ οὐρανοῦ τὰ φῶτα
τὸ φεγγαράκι τὸ ξανθὸ
θὰ λάμπουνε σὰν πρῶτα,
καὶ τοῦ χαμόδρουου ἀνθὸ
εἰς τοὺς ἀγροὺς θὰ μυρισθῶ. . . .
κι' ἂν δὲν πιστεύῃς, ῥῶτα !

Κι' ἂν φεύγῃς, καλὴ ἀνοιξι,
σχίξει τὸ καλοκαῖρι
τὰ πέλαγα τὰ γαλανά,
καὶ στὰ δικά μας μέρη
τρεῖς ὄλους μῆνας θὰ γυρνᾷ
κι' ὅπου μὲ γέλι θὰ περνᾷ
πολλὰ καλὰ θὰ φέρῃ !

Κι' ἂν εἶσαι ἡ καλὴ ἀνοιξι
ἐγὼ ποῦ σὲ γνωρίζω ;
κλεισμένος μέσα ἐστὸ σχολεῖο
πι-πα-πι συλλαβίζω !
Μὰ ὅταν φεύγῃς ἀπ' ἐδῶ
τότε ἐλεύθερος πηδῶ. . .
δυὸ μῆνες φτερουγίζω !

Καλὸ καλοκαιράκι μου,
ἄχ, μὴν ἀργῆς νὰ φθάσῃς !
Σὲ περιμένουν τὰ παιδιὰ,
νὰ τὰ διασκεδάσῃς,
νὰ μᾶς ἀνοίξῃς τὴν καρδιά,
ὅπου εἶνε ἀμπέλι, ἀχλαδιά,
καὶ κύμα τῆς θαλάσσης !

(Ἐκ Πειραιῶς).

Ε. Γ. Γερωνόδου.